

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОПИТУ І СПОЖИВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Орленко Я.Ю., к.е.н., доцент, докторант,
Академія муніципального управління*

На формування продовольчого ринку впливають спеціалізація й рівень територіальної концентрації виробництва сільськогосподарської продукції та її промислової переробки, збалансованість і пропорційність розвитку головних структурних ланок АПК, територіальні особливості попиту і споживання агропродовольчої продукції. Повноцінне функціонування продовольчого ринку пов'язано з ефективним використанням природно-ресурсного й соціально-економічного потенціалів територій і створення сприятливого макроекономічного середовища. Структура продовольчого ринку визначається: територіально різноманітністю природних умов і ресурсів; рівнем розвитку та виробничою спеціалізацією тієї чи іншої території, особливостями її суспільно-географічного положення; специфікою розміщення сільськогосподарських і переробних підприємств, просторовою конфігурацією збутової мережі, особливостями територіальної концентрації споживачів продукції та ін.

До недоліків продовольчого ринку можна насамперед віднести: низький рівень розвитку інфраструктури ринку і, в першу чергу, – відсутність належної системи оптової торгівлі; недостатню розвиненість маркетингової діяльності підприємств і спеціалізованих відповідних структур; послаблення ролі держави у регулюванні збуту продукції та захисті інтересів вітчизняних товаровиробників; невідрегульованість економічних відносин між виробниками аграрної і промислової продукції та торгівлею; низьку якість торговельного обслуговування, порушення правил торгівлі тощо.

Говорячи про інфраструктуру продовольчого ринку, необхідно вказати, що вона являє собою сукупність галузей, діяльність яких спрямована на задоволення потреб виробників і споживачів у відповідних послугах. Вона об'єднує оптові ринки, біржі, торгові доми, інформаційні центри, міські ринки, фірмові магазини, ярмарки, аукціони, холдингові і брокерські компанії тощо. Основними завданнями оптових ринків є: організація жорстко регламентованого продажу продукції відповідно до безпосередньо встановлених правил; визначення рівня мінімальних цін, виплата постачальникам

компенсацій у випадку зняття їх продукції з продажу з кон'юнктурних міркувань; розроблення вимог до якості продукції та її контролю; стимулювання розширення асортименту; аналіз ринків збуту з обов'язковою публікацією аналітичних матеріалів; визначення замовлень на виробництво продукції та організацію укладення угод [1, с.91].

Останніми роками в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості приватних плодоовочевих ринків. Слід вказати, що їх основна частина наближена або до регіонів виробництва овочів та фруктів (Одеса-Херсон), або до центрів споживання (Київ, Харків, Донецьк). Нині таких ринків в Україні нараховується понад 20, а в сезон масового збирання овочів та фруктів їх кількість зростає майже удвічі. Прикладами ефективно функціонуючих оптових продовольчих ринків можуть служити, зокрема, ринок плодової продукції «Шувар» (м. Львів) і ринок худоби «Чародій» (м. Жашків Черкаської обл.), який спеціалізується здебільшого на продажу тварин особистих селянських та дрібнотоварних господарств.

До основних функцій інфраструктури ринку належать: і забезпечення безперервності зв'язків його суб'єктів, і належне просування їх продукції, і проведення правового та фінансового контролю. Саме вона збирає від споживачів необхідну інформацію і постачає її товаровиробникам. Звичайно ж, необхідно, щоб вартість виконання цих функцій була мінімальною, оскільки вона впливає на розміри реалізаційних цін на продукцію.

Однією із складових інфраструктури будь-якого (у тому числі і продовольчого) ринку є товарні біржі, наявність яких дає змогу підприємствам самостійно обирати кращі канали реалізації та форми розрахунків. Для неї характерні регулярність торгівлі у строго визначеному місці, уніфікація вимог до якості товару, умов і термінів поставки, здійснення торгових операцій на основі зустрічних пропозицій продавців і покупців. Від ефективної діяльності товарних бірж, що працюють на ринку, значною мірою залежать і стабільність роботи, і захист економічних інтересів товаровиробників.

Згідно з діючим в Україні законодавством, товарна біржа – організація, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність. Її метою є надання послуг при укладанні біржових угод, вивчення, впорядкування і погашення товарообігу і пов'язаних з ним торгівельних операцій. При цьому слід мати на увазі, що хоча сама товарна біржа і не здійснює торговельно-посередницьку діяльність, але вона створює для неї всі необхідні

умови. Виконанням торговельних операцій займаються брокерські контори.

Товарна біржа - одне з посередницьких формувань, яке регулює взаємовідносини підприємств АПК, як у сфері постачання, так і у сфері збуту. Вона об'єднує в єдине ціле і продавців, і покупців, і торгових посередників. Її головне завдання - прискорення проведення торговельних операцій. Головною метою товарних бірж є полегшення, прискорення та здешевлення торгівлі.

Світова практика доводить, що товарні біржі займають значну нішу на продовольчому ринку розвинених країн. Перші товарні біржі з'явилися в Європі у XVI-му столітті. Відтоді завдяки впровадженню багатьох біржових інструментів та розвитку інформаційних технологій біржова торгівля зазнала значних змін. Нині товарні біржі відіграють визначальну роль у формуванні ринкових цін на продукцію, у тому числі і продовольчу. Саме товарна біржа сприяє зменшенню маркетингових і рекламних витрат, а також ризиків цінних і курсових коливань для товаровиробників.

В аграрному секторі нашої країни нині функціонують 47 акредитованих товарних бірж. Вони укладають угоди з купівлі-продажу сільськогосподарської продукції та продовольства як всередині держави, так і за її кордонами. На товарних біржах акредитовані відповідні брокерські контори, значна частина яких являє собою регіональні агроторгові домми. Нажаль, головними учасниками біржового ринку є комерційні компанії, а не селянин. Саме вони диктують біржові ціни, далеко не завжди прийнятні для товаровиробників.

Згідно з діючим законодавством, на товарних біржах можуть укладатися спотові та форвардні угоди. Перші з них стосуються товарів, які підлягають продажу вже зараз, а другі – тих, що реалізовуватимуться у майбутньому. Угоди, які укладаються на товарних біржах, можна поділити на три наступні групи: 1) ті, що пов'язані з реалізацією реального товару; 2) ф'ючерсні, які стосуються ще не виготовлених товарів; 3) опціонні – з правом вибору однією зі сторін конкретної альтернативної умови контракту.

Література.

1. Червен І.І. Розвиток та підвищення ефективності інфраструктури регіонального ринку аграрної продукції : монографія / І.І.Червен, І. Г. Гуров, В. В. Гречкосій — Миколаїв : Миколаївська обласна друкарня, 2008. — 229 с.